

CZY RADNY JEST BEZRADNY?

**Krótki przewodnik po tym,
co radny może, a co musi**

**Masz
Głos**

Materiał opracowany na podstawie:

Ustawy z 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych, Dz.U. 2009, nr 157, poz. 1240.

Ustawy o samorządzie gminnym, Dz.U. 2017, poz. 1875 oraz Dz.U. 2018, poz. 130.

opr. Krzysztof Izdebski, Dariusz Kraszewski

Samorząd to my wszyscy, czyli mieszkańcy i mieszkanki gminy. Rada i wójt, burmistrz lub prezydent miasta to przedstawiciele samorządu. Są nimi również członkowie rady gminy, czyli radni. Jakie kompetencje i obowiązki mają w ramach swojej działalności w radzie gminy i poza nią? W jaki sposób mogą działać skuteczniej? Czego możemy od nich oczekiwać jako mieszkańcy i mieszkanki gminy?

Zapraszamy do krótkiego przewodnika.

RADA GMINY

Rada gminy jest organem uchwałodawczym, wójt zaś wykonawczym. Oznacza to, że rada kreuje lokalną politykę, a zadaniem wójta jest realizowanie przyjętych przez radę kierunków.

Zadaniami rady są między innymi:

- uchwalanie statutu gminy,
- ustalanie wynagrodzenia wójta, stanowienie o kierunkach jego działania oraz przyjmowanie sprawozdań z jego działalności,
- uchwalanie budżetu gminy, rozpatrywanie sprawozdania z wykonania budżetu oraz podejmowanie uchwały w sprawie udzielenia lub nieudzielenia absolutorium z tego tytułu,
- przyjmowanie i rozpatrywanie raportu o stanie gminy oraz udzielanie lub nieudzielanie wójtowi wotum zaufania,
- uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- rozpatrywanie skarg na działania wójta i gminnych jednostek organizacyjnych, wniosków oraz petycji składanych przez obywateli,
- kontrola działań wójta gminy.

Rada ma również wpływ na regulacje dotyczące swojej pracy, które określa odrębną uchwałą lub jako zapisy w statucie gminy. Obejmują one m.in.:

- wskazanie terminu dostarczenia przez wójta projektów uchwał lub informacji dodatkowych w czasie, który pozwoli radnym na spokojne przygotowanie się do sesji,

- wskazanie terminu publikacji projektów uchwał, np. na stronie BIP, dzięki czemu również mieszkańcy będą odpowiednio wcześniej informowani o tym, co będzie się działo na najbliższej sesji.

W uchwale dotyczącej trybu prac nad budżetem radni mogą wskazać, jakie dodatkowe materiały objaśniające mają zostać przedstawione radzie gminy wraz z projektem budżetu. Jest to ważne uprawnienie z punktu widzenia mieszkańców i mieszkańek gminy – od materiałów objaśniających projekt budżetu zależy, na ile zrozumiałe będą propozycje pozycji budżetowych.

Warto pamiętać o tym, że radni podczas uchwalania budżetu gminy mają możliwość przeznaczenia środków na szkolenia dla siebie samych. Dzięki temu mogą poszerzać swoją wiedzę o samorządzie, aby lepiej służyć mieszkańcom i mieszkankom.

Rada jest organem kolektywnym – aby funkcjonowała skutecznie, jej członkowie muszą działać zespołowo.

Możliwość działania radnego w dużym stopniu wynika z jego pozycji w radzie gminy oraz umiejętności przekonywania innych radnych do swojego punktu widzenia. Im większy wpływ ma radny na funkcjonowanie rady gminy, tym większe są jego lub jej możliwości oddziaływania na życie mieszkańców gminy. Dlatego niezwykle ważne są nie tylko formalna, ale też nieformalna umiejętność działania radnego w grupie oraz jego kompetencje zarówno merytoryczne, jak i społeczne. W pracy grupowej często bowiem

istotne jest nie tylko to, kto ma rację, ale także czy potrafi zjednać sobie innych. Zdarza się, że mimo starań radnego zjednanie sobie otoczenia nie jest możliwe, bowiem układ wpływów i władzy w radzie kształtuje się tak, że pozostaje on w mniejszości. Nadal jednak radny powinien potrafić korzystać z formalnych i nieformalnych narzędzi przekonywania innych do swoich racji. Szczególnie zaś ważne jest, by potrafił budować dobre relacje z mieszkańcami i mobilizować ich poparcie dla spraw, którymi się zajmuje.

RADNI

Ustawy o samorządzie gminnym, powiatowym i wojewódzkim wyraźnie stwierdzają, że radni nie są związani instrukcjami wyborców. Nie reprezentują interesów konkretnej grupy, np. przedsiębiorców lub mieszkańców danego okręgu wyborczego. Radni muszą pamiętać, że **w swoich działaniach zobowiązani są uwzględniać interes wszystkich mieszkańców** i kierować się dobrem całej wspólnoty.

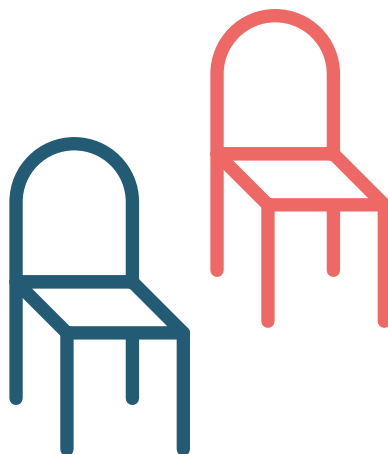
Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym radny w szczególności przyjmuje zgłaszane przez mieszkańców gminy postulaty i przedstawia je organom gminy do rozpatrzenia. Oznacza to, że każdy radny powinien, np. poprzez organizację dyżurów, utrzymywać kontakt z mieszkańcami, znać ich potrzeby i przekuwać je na konkretne postulaty, którymi zainteresuje radę, jej komisję lub wójta. Równie ważna jest obecność radnego w terenie, aby zobaczyć, z jakimi problemami mierzą się na co dzień ci, których reprezentuje.

Radny ma obowiązek brać udział w posiedzeniach rady i jej komisji oraz informować mieszkańców o działaniach tych organów. Wskazane jest prezentowanie mieszkańcom sprawozdań ze swojej działalności wraz z informacją, jak głosowano i dlaczego, jakie interpelacje zostały zgłoszone i jakich odpowiedzi na nie udzielono.

Swoje obowiązki radny zobowiązany jest wykonywać osobiście.

Jeśli radny nie uczestniczy w pracach rady i jej komisji oraz innych organów, do których został wyznaczony, przepisy ustaw ustrojowych nie przewidują wprost żadnych sankcji za niewypełnienie tych obowiązków. Jedyną sankcją, która może go spotkać, jest brak diet z tytułu sprawowania funkcji radnego. Mieszkańcy mogą natomiast dokonać ostatecznej oceny jego pracy w kolejnych wyborach.

Radny jako członek rady gminy może odgrywać swoją rolę w różnych instytucjach rady. Jeśli ma poparcie innych radnych – może zostać przewodniczącym rady.

PRZEWODNICZĄCY RADY GMINY

Przewodniczący rady gminy wybierany jest w głosowaniu tajnym, bezwzględną większością głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowego składu rady gminy.

Do podstawowych kompetencji przewodniczącego należą:

- organizowanie pracy rady gminy oraz prowadzenie jej obrad,
- zwoływanie sesji rady oraz ustalanie jej przebiegu zgodnie z przepisami statutu,
- udzielanie głosu radnym oraz mieszkańcom,
- dyscyplinowanie uczestników posiedzenia rady.

Ważne!

Przewodniczący rady gminy w związku z realizacją swoich obowiązków może wydawać polecenia służbowe pracownikom urzędu gminy wykonującym zadania organizacyjne, prawne oraz inne zadania związane z funkcjonowaniem rady gminy, komisji i radnych. W tym przypadku przewodniczący rady gminy wykonuje uprawnienia zwierzchnika służbowego w stosunku do tych pracowników.

Przewodniczący podejmuje również czynności z zakresu prawa pracy wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), związane z nawiązaniem i rozwiązaniem stosunku pracy. W ograniczonym zakresie może reprezentować radę gminy na zewnątrz. Jest także uprawniony do odbioru oświadczeń majątkowych od radnych oraz podpisywania uchwał podjętych przez radę gminy.

KLUB RADNYCH

Radni, aby wzmocnić siłę swojego oddziaływania, mogą zrzekać się w klubach. Nie mają takiego obowiązku, ale udział w pracach klubu daje silniejszą pozycję w prowadzeniu działań na rzecz gminy. Członkostwo w klubie może, choć nie musi, wiązać się z byciem członkiem partii lub komitetu wyborców, a także z poglądami politycznymi. Klub może zrzekać radnych według innych kryteriów, np. przedsiębiorców, członków organizacji społecznych itp. Zasady tworzenia klubów określa statut gminy, a więc sami radni.

Ważne!

Kluby radnych mogą inicjować proces uchwałodawczy. Statut gminy powinien również przewidywać, że kluby radnych mogą formułować opinie na temat konkretnych zagadnień, którymi zajmuje się rada. Dzięki temu, mimo braku związania instrukcjami wyborców, grupy mieszkańców gminy mają szansę, aby za pośrednictwem radnych prezentować swoje postulaty. Mieszkańcy mogą również kierować swoje wnioski i uwagi do klubów radnych, szukając w ten sposób sojuszników dla swoich działań.

Klub radnych tworzą minimum trzy osoby. Zasady działania klubu radnych określa statut gminy.

Na wniosek klubu radnych przewodniczący rady gminy jest obowiązany wprowadzić do porządku obrad najbliższej sesji rady gminy projekt uchwały zgłoszony przez klub radnych, jeżeli wpłynął on do rady gminy co najmniej 7 dni przed dniem rozpoczęcia

sesji rady. W trybie, o którym mowa w zdaniu pierwszym, każdy klub radnych może zgłosić **nie więcej niż jeden projekt uchwały** na każdą kolejną sesję rady gminy.

KOMISJE RADY GMINY

Kolejną ważną instytucją w pracy radnego są komisje rady gminy. Rada gminy może powoływać **komisje stałe** lub **doraźne**. Powoływanie komisji rady nie jest obowiązkowe. Jedynie powołanie komisji rewizyjnej oraz komisji skarg, wniosków i petycji jest obligatoryjne. W posiedzeniach każdej komisji mogą uczestniczyć radni, którzy nie są jej członkami. Nie mogą oni brać udziału w głosowaniu, ale mają prawo zabrać głos w dyskusji lub przedstawić swoją opinię dotyczącą omawianej sprawy.

W posiedzeniach komisji mogą również uczestniczyć mieszkańcy, gdyż są one z mocy prawa jawne. Mają oni prawo za zgodą przewodniczącego komisji zabierać głos w czasie posiedzenia.

KOMISJA REWIZYJNA

Komisja ta ma bardzo ważne uprawnienie – opiniuje wykonanie budżetu gminy i występuje z wnioskiem do rady gminy w sprawie udzielenia lub nieudzielenia absolutorium wójtowi. Komisja opiniuje również wnioski o referendum dotyczące odwołania wójta/burmistrza/prezydenta miasta. Jest to zatem bezpośredni środek mogący wpływać na ich działania. Do podstawowych zadań komisji rewizyjnej należy prowadzenie działań kontrolnych zleczanych przez radę gminy.

KOMISJA SKARG, WNIOSKÓW I PETYCJI

W skład komisji wchodzi radni, w tym przedstawiciele wszystkich klubów radnych, z wyjątkiem przewodniczącego i wiceprzewodniczących rady gminy. Zasady i tryb działania komisji skarg, wniosków i petycji określa statut gminy.

Jak sama nazwa wskazuje, głównymi zadaniami komisji są rozpatrywanie skarg, wniosków oraz petycji mieszkańców oraz przedstawianie radzie gminy stosownych opinii.

DOSTĘP DO INFORMACJI

Bardzo ważnym uprawnieniem, które przysługuje wszystkim mieszkańcom i mieszkańcom gminy, a zatem również radnym, jest możliwość zwrócenia się z wnioskiem o informację na temat działalności organów gminy, którą to możliwość reguluje *ustawa z dnia 6 września 2001 roku o dostępie do informacji publicznej*.

Ważne!

Radny ma prawo – jeżeli nie narusza to dóbr osobistych innych osób – do uzyskiwania informacji i materiałów, a także wstępu do pomieszczeń, w których znajdują się te informacje i materiały. Ma prawo wglądu w działalność urzędu gminy, a także spółek z udziałem gminy, spółek handlowych z udziałem gminnych osób prawnych, gminnych osób prawnych oraz zakładów, przedsiębiorstw i innych gminnych jednostek organizacyjnych, z zachowaniem przepisów o tajemnicy prawnie chronionej (wchodzi w życie po wyborach samorządowych w 2018 roku).

Każdy, kto bezprawnie został pozbawiony dostępu do informacji publicznych, w także radny może dochodzić swojego prawa do wiedzy za pośrednictwem skargi do sądu administracyjnego.

INTERPELACJE I ZAPYTANIA

W sprawach dotyczących gminy radni mogą kierować interpelacje i zapytania.

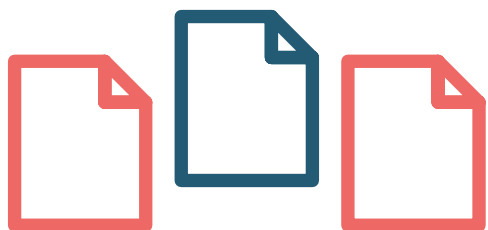
Interpelacje dotyczą spraw o istotnym znaczeniu dla gminy, zaś zapytania składa się w sprawach aktualnych problemów gminy, a także w celu uzyskania informacji o konkretnym stanie faktycznym.

Interpelacja oraz zapytanie powinny zawierać krótkie przedstawienie faktycznej sytuacji będącej przedmiotem interpelacji lub zapytania oraz wynikające z tego pytania.

Interpelacje i zapytania składane są na piśmie do przewodniczącego rady, który przekazuje je niezwłocznie wójtowi. Wójt lub osoba przez niego wyznaczona są zobowiązani udzielić odpowiedzi na piśmie nie później niż w terminie 14 dni od dnia otrzymania interpelacji.

Treść interpelacji i zapytania oraz udzielonych odpowiedzi podawana jest do publicznej wiadomości poprzez niezwłoczną publikację w Biuletynie Informacji Publicznej i na stronie internetowej gminy oraz w inny sposób zwyczajowo przyjęty.

Mieszkańcy mogą występować do radnych w sprawie zgłoszenia interpelacji lub zapytań, a dzięki temu, że ich treść musi zostać przedstawiona w formie pisemnej oraz opublikowana na stronach urzędu wraz z odpowiedzią – mają możliwość kontroli tego, czy radni wywiązują się ze swoich obowiązków wobec mieszkańców.

DIETA RADNEGO

Sprawa diet radnych często wzbudza wiele nieporozumień i kontrowersji. Trzeba wyraźnie powiedzieć, że **dieta**

nie jest wynagrodzeniem radnego, ale rekompensatą za utracone zarobki oraz zwrotem kosztów związanych z pełnieniem mandatu. Ma na celu pokrycie lub zmniejszenie strat radnego z tytułu pełnienia funkcji społecznej. W czasie wykonywania roli radnego dana osoba mogłaby bowiem być aktywna zawodowo i mieć z tego tytułu korzyści materialne.

Ustalenie wysokości diety radnego należy do kompetencji rady gminy. Gminy stosują różne formy naliczania diet. Czasem są to diety ryczałtowe, a czasem związane z uczestnictwem w posiedzeniach komisji i sesji rady gminy.

Wysokość diet przysługujących radnemu nie może przekroczyć w ciągu miesiąca łącznie półtorakrotności kwoty bazowej określonej w ustawie budżetowej dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 grudnia 1999 roku o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw.

Zgodnie z § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2000 roku w sprawie maksymalnej wysokości diet przysługujących radnemu gminy (Dz.U. 2000, nr 61, poz. 710) **maksymalna wysokość diety przysługującej radnemu gminy w ciągu miesiąca jest uzależniona od liczby mieszkańców tej gminy i wynosi odpowiednio:**

- dla liczby mieszkańców powyżej 100 tys. - 100% maksymalnej wysokości diety,
- dla liczby mieszkańców od 15 tys. do 100 tys. - 75% maksymalnej wysokości diety,
- dla liczby mieszkańców poniżej 15 tys. - 50% maksymalnej wysokości diety.

OGRANICZENIA W PRACY RADNEGO

Praca radnego wiąże się również z pewnymi ograniczeniami. Mają one na celu zapewnienie, że realizując swoje obowiązki i uprawnienia, radny działa bezstronnie.

Radny nie może:

- być zatrudniony (na podstawie umowy o pracę lub umów cywilnoprawnych) w urzędzie tej gminy, w której uzyskał mandat,
- pełnić funkcji kierownika lub zastępcy gminnej jednostki organizacyjnej (np. biblioteki publicznej, spółki z udziałem gminy, szkoły),
- wykorzystywać swojej funkcji do realizacji zadań innych niż te związane z obowiązkami radnego, np. wykorzystywać w celach zarobkowych majątku komunalnego gminy,
- podejmować dodatkowych zajęć ani otrzymywać darowizn mogących podważyć zaufanie wyborców do wykonywania mandatu,
- również jego małżonek/-ka, a także osoby będące we wspólnym pożyciu z radnym nie mogą być członkami władz zarządzających lub kontrolnych i rewizyjnych ani pełnomocnikami spółek handlowych z udziałem gminnych osób prawnych lub przedsiębiorców, w których uczestniczą takie osoby.

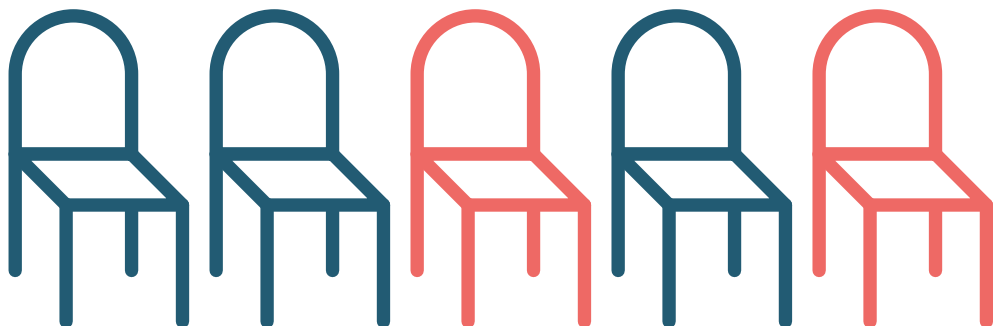
RADNY MOŻE, ALE NIE MUSI

To, ile radny może zrobić na rzecz mieszkańców swojej gminy, zależy przede wszystkim od kompetencji, charakteru i umiejętności danego radnego. Jego prawa i obowiązki jako członka organu kolegialnego są ograniczone w zakresie formalnym. Jak będzie z nich korzystał, zależy więc w dużej mierze od niego samego. Należy pamiętać, że radny w pojedynkę często jest bezradny w swojej pracy. Posiada on bowiem ograniczone możliwości wpływania na działanie w gminie. Radny jest skuteczniejszy, gdy potrafi działać zespołowo, gdy dobrze funkcjonuje w zespole, gdy posiada wiedzę i umiejętności pracy w grupie oraz potrafi zdobyć poparcie innych radnych. Wówczas rzeczywiście może mieć znaczny wpływ na to, jak gmina działa.

Warto jednak pamiętać, że siłą nawet pojedynczego radnego jest wiedza i dociekliwość. Radny może składać interpelacje, zapytania, wnioski o informacje oraz podejmować działania kontrolne. Radny może i powinien patrzeć wójtowi oraz urzędnikom na ręce, sprawdzać jakość pracy i informować o tym mieszkańców.

Na koniec warto jeszcze dodać, że nie mamy możliwości złożenia skargi na radnego ani do rady gminy, ani do innych instytucji. Rada gminy nie ma bowiem prawa oceniać działalności samorządowej radnego, gdyż w ten sposób wpływałaby na jego swobodę w wykonywaniu mandatu.

Radny, którego nie obchodziły sprawy wspólnoty, może jedynie nie zostać ponownie wybrany.

Akcja **MASZ GŁOS** to ogólnopolska inicjatywa, która wspiera mieszkańców w działaniach na rzecz ich najbliższego otoczenia. Od 2006 roku pomagamy osobom z całej Polski wprowadzać zmiany, współpracować z władzami i angażować innych do działania.

Udowadniamy, że wszyscy możemy mieć wpływ na to, co dzieje się na naszym podwórku, w gminie i powiecie.

Jeżeli masz pomysł na zmianę, chcesz działać i mieć wpływ na życie Twojej lokalnej społeczności, dołącz do akcji!

Więcej informacji znajdziesz na stronie
www.maszglos.pl

oraz na naszym profilu na Facebooku
www.facebook.com/maszglos

Skontaktuj się z nami:
Fundacja im. Stefana Batorego
tel. 22 536 02 62
maszglos@batory.org.pl

Publikacja powstała w ramach Pracowni Samorządowej – projektu Fundacji Batorego współfinansowanego przez Open Society Fundations.

Organizator akcji
Masz Głos

**FUNDACJA
BATOREGO**